

FILIPPIN JANG SAN'ATI «PEKITI TIRSIA KALI»NING YARATILISH TARIXI, TENDENSIYASI VA RIVOJLANISHI

Atashayxov Abduvahid

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi Universiteti
Jismoniy tayyorgarlik va Sport kafedrasida
dotsenti*

Toshpo'lotov Abdulhamid

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi Universiteti
3-bosqich kursanti*

Annotatsiya. *Maqolada – Filippinning jang san'atiga mansub Pekita tirsia kali jang san'atining yaratilish tarixi va bugungi kunda uning qay daraja rivojlanganligi keltirib o'tilgan. Zamonamizning rivojlangan bir qator mamlakatlari: Avstriya, Bolgariya, Chexiya, Finlyandiya, Germaniya, Italiya, Norvegiya, Shvetsiya, Shveysariya, Ispaniya, Frantsiya, Angliya, Gollandiya, AQSh ushbu jang san'atining Global tashkilot vakolatxonalarida mavjud. Shu jumladan, O'zbekistonda ham bu sport turini rivojlantirish bo'yicha idoraviy chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Milliy gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlariga jismoniy tayyorgarlik mashg'ulotlarida Pekita tirsia kali jang san'ati usullari bo'yicha ko'nikma hosil qilish uchun tizimli ishlar qilinmoqda.*

Kalit so'zlar: *Filippin, qo'l jangi, qurollar, uchburchak shakl, «kalis» pichog'i, Kalibo shahri, jang san'ati ustalari, pichoq, tayoq, texnika, usul, hujum, qarshi hujum, tamoyil.*

Аннотация. *В статье приводится история создания филиппинского боевого искусства в Пекине и степень, в которой оно развилось сегодня. Ряд развитых стран современности: Австрия, Болгария, Чехия, Финляндия, Германия, Италия, Норвегия, Швеция, Швейцария, Испания, Франция, Англия, Нидерланды, США. В частности, в Узбекистане реализуются ведомственные меры по развитию этого вида спорта. Чтобы помочь людям, желающим принести пользу всемирному служению Свидетелей Иеговы, была подготовлена брошюра под названием «Планирование благотворительности на благо служения Царству по всему миру».*

Ключевые слова: *Филиппины, рукопашный бой, оружие, треугольная форма, нож «калис», город Калибо, мастера боевых искусств, нож, палка, техника, атака, контратака, принцип. «»*

Annotation. *The article cites the history of the creation of the Philippine martial arts in Beijing and the extent to which it has developed today. A number of developed countries of our time: Austria, Bulgaria, czech Republic, Finland, Germany, Italy, Norway, Sweden, Switzerland, Spain, France, England, the Netherlands, and the United States. In particular, in Uzbekistan, the departmental measures for the development of this sport are being implemented. To assist individuals desiring to benefit the worldwide work of*

Jehovah's Witnesses through some form of charitable giving, a brochure entitled Charitable Planning to Benefit Kingdom Service Worldwide has been prepared.

Keywords: *Philippines, hand-to-hand combat, weapons, triangular shape, «calis» knife, Kalibo city, martial arts masters, knife, stick, technique, attack, counterattack, principle.*

Jang sa'natining tarixi.

Pekiti tirsia Kali (tagalsk. pekiti tirsia; **pekiti** – yaqinlashing; **tirsia** – mayda bo'laklarga bo'ling) – Filippinning jang san'ati. «Kali» (kali) so'zi ushbu jang san'atining qadimgi Kali san'at guruhiga mansubligini anglatadi.

Pekiti-tirsia, ko'plab Filippin jangovar tizimlari singari, birinchi navbatda qurolga egalik qilish san'ati (tayoq, pichoq, qilich) va ikkinchidan, qo'l jangi san'ati. Jangovar tizimni o'rganayotgan odamga tayoq bilan, so'ngra haqiqiy qurol bilan mashq qilib, to'g'ri trayektoriyalarni qurish osonroq deb ishoniladi. Keyinchalik, yalang'och qo'llar bilan ishlaganda, u xuddi shu vosita prinsiplaridan foydalanadi.

Pekiti-tirsia kali harakatlarining o'ziga xos xususiyati uning kali pichoq jangining qadimgi Filippin san'atiga borib taqaladigan ildizlari bilan bog'liq. Kali sayyoralarning osmon bo'ylab harakatlanishini va burjlarni ifodalovchi uchburchaklar bo'ylab harakatlanishini ifodalovchi qilich bilan aylana harakatlari bilan ajralib turadi. Qadimgi davrlarda kali hayotning deyarli barcha tomonlariga singib ketgan, garchi ko'pincha kali yovvoyi hayvonlardan va dushmanlarning hujumlaridan himoya qilish uchun ishlatilgan. Kali marosimlar yordamida o'rganilgan.

«Kali» nomining kelib chiqishi bo'yicha ikki xil qarash mavjud:

- aklan viloyatidagi Kalibo shahri nomidan;
- ushbu jang san'ati amaliyotchilari boshida ishlatgan «kalis» pichoqlari nomidan.

Ushbu jang san'ati rivojlanishiga hissa qo'shgan Leo Gaye 1938 yilda tug'ilgan va olti yoshidan pekiti-tirsia kalini o'rganishni boshlagan. 1972 yilda Leo Gaye Amerikaga ko'chib o'tib, Nyu-Yorkda joylashgan. U Amerikada turli xil jang san'atlarining mashhurligi tez o'sib borayotganini ko'rib va uning tizimini o'rgatish filippinliklarning madaniy va harbiy yutuqlarini tan olishga olib kelishini tushunadi.

Pekiti-tirsia Filippin jang san'atlari ustalarining Dan Inosanto (Dan Inosanto), Dog Brothers (Dog Brothers) guruhi va boshqalar uslublariga ta'sir ko'rsatdi.

1998-yilda Filippin pekiti-tirsia jamoasi (Pekiti-Tirsia Philippines, Inc.) Filippin milliy politsiyasi ko'magida ustalar jangini («Battle of Grandmasters») tashkil etdi. U Filippinning G'arbiy Negros provinsiyasidagi Bakolod shahrida bo'lib o'tdi. Musobaqalar barcha jang san'atlari vakillari uchun ochildi. Sparringlar himoya vositalarisiz, vaqt cheklovisiz, qoidalarsiz tayoqchalarda o'tkazildi. Janglar uchta guruhda bo'lib o'tdi-ustalar, grandmasterlar va yuqori darajadagi o'quvchilar.

1995-yilda **«Pekiti-tirsia International»** tashkiloti tashkil etiladi. 1997-yilda uning rahbarlari mustaqil harakat qilishga qaror qilishadi. Ayni paytda uni

prezident va bosh o'qituvchi Tuxon guru Makgrat boshqaradi. Shuningdek, ushbu tashkilot tarkibiga quyidagilar kiritiladi:

1. Mataasa na guru Ervin bolarta (Erwin Ballarta), bosh o'qituvchi, politsiya xodimi;
2. Maggino dan Inosanto, Shimoliy Amerika boshqaruvchi direktori;
3. Sifu Manfred Shtayner (Manfred Shtayner), Evropa bo'yicha boshqaruvchi direktor;
4. Ralf Bekman (Ralf Bekmann), Germaniya boshqaruvchi direktori;
5. Guru Roberto Volomeli (Roberto Bonomelli) va guru Attilio Askistapes (Attilio Acquistapace), Italiya bo'yicha hamraisi direktorining menejerlari.

1996 yilda Majino-Mandala boshqaruvchi direktori **Uli Veydl** boshchiligidagi Yevropa pekiti-tirsiya tashkiloti tashkil etiladi.

Jang san'atining bugungi holati

Asta-sekin pekiti-tirsiya butun dunyoga tarqaldi. Hozirgi vaqtda Pekiti-tirsia Global tashkilotining vakolatxonalarini Avstriya, Bolgariya, Chexiya, Finlyandiya, Germaniya, Italiya, Norvegiya, Shvetsiya, Shveytsariya, Ispaniya, Frantsiya, Angliya, Gollandiya, AQSh, Filippin, Malayziya, Indoneziya, Yaponiya, Hindiston, Tayvan, Tailand, Argentina, Kanada va Rossiyada joylashgan. Shu jumladan hozirgi kunda O'zbekistonga ham keng tarqalmoqda. Buni yaqqol misoli sifatida O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlarining ushbu jang san'atini o'rganish bo'yicha olib borayotgan ishlari misol bo'la oladi

Milliy Gvardiya tizimida Pekiti-tirsiya jang san'ati

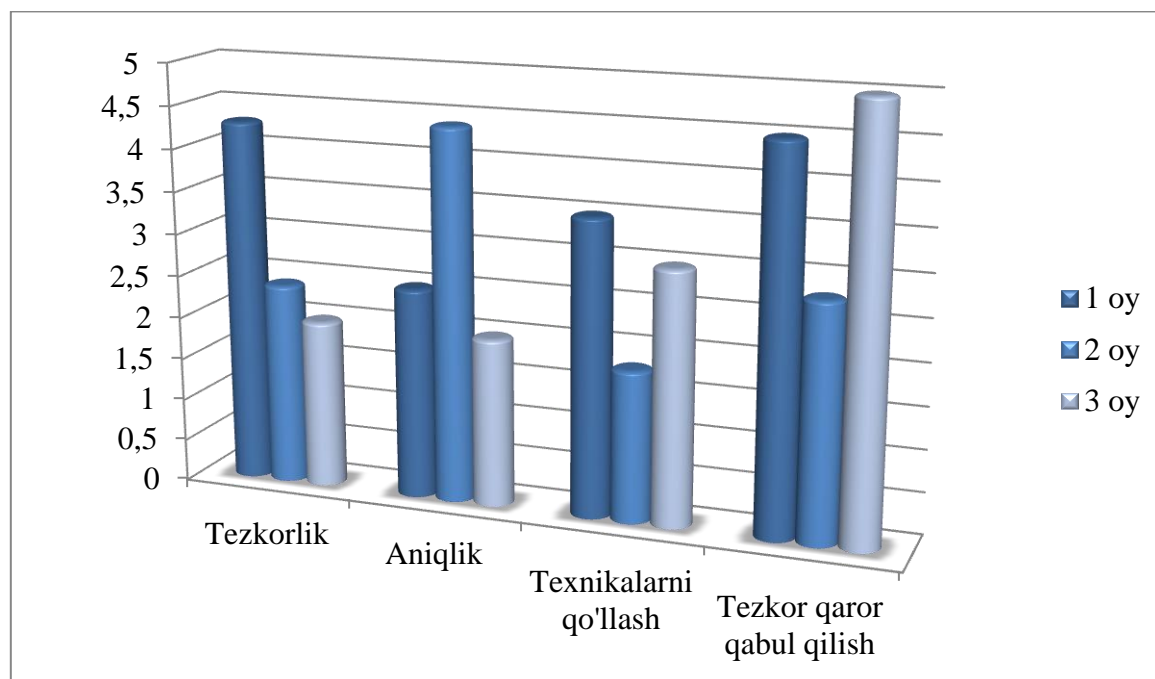
Hozirgi kunda ushbu qo'l jangi san'atidan barcha Milliy gvardiya harbiy qismlari, bo'linmalarida keng qo'llanilib kelinmoqda. Bunga yaqqol misol qilib oladigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universitetida Maxsus jismoniy tayyorgarlik fani doirasida kursantlarga ushbu qo'l janggi san'ati o'rgatilmog'da. Ushbu jang san'atini o'rganish orqali bo'lajak ofitserlarda jamoat tartibiga tahdid solishga uringan tartibbuzarni qo'lga olish lozim bo'lganda va vaziyat kuch ishlatishni talab qilsa, qo'llash mumkin bo'lgan usullar ketma-ketligini o'rgatadi. Mashg'ulotlar davomida kursantlarda bir qancha jismoniy sifatlarni takomillashgani ayon bo'ldi.

Masalan:

- tartibbuzarni qo'lga olish davomida tezkorlik va aniqlik bilan harakat qilish;
- pekiti-tirsiyadagi usul va texnikalarni qo'llagan holda kamroq jismoniy kuchni sarflab jinoyatchini qo'lga olib ushlab turish;
- tartibbuzar harakati idrok qilgan holda, tezkor qaror qabul qilish;
- maksimal tarzda kam talofat ko'rish bo'yicha tizimli usullar.

3-bosqich 6-vzvod guruhlarida ushbu jang san'atining usul va texnikalari jismoniy tayyorgarlik mashg'ulotlarida hamda darsdan bo'sh vaqtlarda guruh tarkibida o'rganildi. Uch oy davomida har oyda 5 ballik tizimda chizmada ko'rsatilgan to'rtta sifat – tezkorlik, aniqlik, qo'l jangi texnikalarini vaziyatdan kelib chiqib qo'llash

hamda turli qo'l jangi usullarini vaziyatdan kelib chiqib qo'llashdagi tezkor qaraor qabul qilish bo'yicha sinovlar o'tkazildi. Teleskopik tayoq bilan, pichoq bilan va qurolsiz usullarni o'zlashtirish jarayonida quyidagi natijalarga erishildi.

Chizmadagi holatdan kelib chiqib, xulosa qilib aytadigan bo'lsak, jismoniy tayyorgarlik mashg'ulotlarida dasturda belgilangan qo'l jangi usullarini noan'anaviy horijiy jismoniy tayyorgarlik qo'l jangi usullari bilan birgalikda o'rganish ancha samara berar ekan, chunki usullarning xilma-xilligi kursantlarda ko'proq qiziqish uyg'otadi, turli keskin vaziyatlarda qaysi usulni qo'llash qanday samara berishini oldindan o'ylab fikrlashga undaydi, qo'l jangi bo'yicha qancha ko'p usullarni o'rgansa o'ziga bo'lgan ishonch ortadi, bu esa turli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul malakasini oshiradi.

Pekiti-tirsiya jang san'atida qo'llaniladigan usullar

Pekiti-tirsiyada jang usullarining juda ko'pi mavjud, ammo bu jang san'atida yaqin masofadan jang qilishga alohida e'tibor beriladi. Yaqin masofadan jang qilishning asosi yopiq pozitsiyadir, bu hatto yaqin masofada ham **qochish** va **kuchli zarbalar** berishga imkon beradi. Pekiti-tirsiyada hujumlarni bartaraf qilish va dushman zarba berishga ulgurmaguncha qarshi hujum qilish alohida ahamiyatga ega. Pekiti-tirsiya dushmanning barcha jabhalarida, burchaklarida va ta'sir darajalarida hujumlar va qarshi hujumlar tamoyillariga asoslanadi, siz aniq mudofaa texnikasini deyarli ko'rmaysiz, chunki ular yengish strategiyasi uchun samarali emas deb hisoblanadi.

Pekiti-tirsiya kali 5 ta asosiy qurolni (shu jumladan inson tanasini) o'z ichiga oladi:

- 1) *Yakkaxon-bitta tayoq, qilich yoki nayza.*
- 2) *Doble-qo'shaloq tayoq yoki qilich.*
- 3) *Espada y Daga-qilich va xanjar.*
- 4) *Daga y Daga-pichoq va pichoq.*

5) *Mano y Mano-qo'l janggi***Pekiti-tirsiya qo'llaniladigan texnikalar.**

Bu jan san'atida, yillar davomida transformatsiya bo'lib turadigan va to'ldiriladigan quyi tizim texnikasi to'plamlari mavjud. Har bir quyi tizim o'z maqsadlari bo'yicha guruhlangan texnikalar to'plamini o'z ichiga oladi:

- Doce Methodos – 12 ta usul, ularning har birida ma'lum texnikalar guruhlangan. Ba'zan ulardan «64 ta hujum» deb nomlangan usullar guruhi alohida ajratiladi.
- Seguidas-turli darajalar orasidagi ulanish texnikasi; ba'zan 12 usulga kiritilgan.
- Contradas-hujumga qarshi kurashish uchun dushman hujumiga ergashishga qaratilgan qarshi hujum texnikasi.
 - Recontras-qarshi hujumlarga qarshi texnikalar.
 - Recontradas-qarshi hujumga qarshi hujum.
 - Offensa-Defensa-Defensa-Offensa-quoldan qochish texnikasi.
 - Contra Tirsia Dubla Doz

Shuningdek, *alphabeto* va *Numerado* kabi usullarni guruhlashning boshqa usullari mavjud bo'lib, ular alifbo tartibida va oddiygina raqamlangan.

Pekiti-tirsiya bo'yicha muntazam musobaqalar o'tkazilmaydi. Vaqti-vaqti bilan filippinlik jang san'atlari jamoasida juda tajovuzkor sparring uslubi tufayli Shuhrat qozongan **Dog Brothers** guruhi musobaqalarni minimal himoya vositalari to'plami bilan to'liq kuch bilan o'tkazadi. Ushbu guruhning bir nechta asosiy a'zolari pekiti tirsiyadan chiqib ketishdi.

Ushbu qo'l janggi usulidan bir qancha film va namoyishlarni sur'atga olishda ham keng foydalanilgan. Jumladan: Richard Riddik jim va Ken Viat tomonidan yaratilgan, aktyor Vin dizel tomonidan ekranda aks ettirilgan uydirma personaj; «qora tuynuk», «Riddik xronikasi», «Riddik» filmlarining bosh qahramoni «Kali uslubi» dan foydalanadi. Tommi Li Jons va Benisio del Toro qahramonlari «haydalgan» (2003) badiiy filmida Sayok Kalining jang san'atini namoyish etadilar.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, biz quyidagi amaliy takliflarni beramiz:

- Jamoat tartibini ta'minlovchi bo'linmalarda xizmat vazifasini o'tayotgan harbiy xizmatchi va hodimlar orasida **Pekiti-tirsiya kali jang san'atini ommalashtirish;**
 - Bo'linmalarda ertalabki ko'nikma mashg'ulotlarida **Pekiti-tirsiya kali** bo'yicha mashg'ulotlar tashkillashtirish;
 - Bo'lajak ofitserlar (kursantlar)da **Pekiti-tirsiya kali jang sanati bo'yicha qo'shimcha dasr soati ajratgan holda mashg'ulotlarni ko'paytirish;**
 - Yuqoridagi keltirilgan usullarni umumlashtirgan holda qulay usullar ketma-ketligini ishlab chiqish;

